

Vilijam Sarojan

LETO LEPOG BELCA (odlomak iz romana)

„Moje najranije uspomene bile su uspomene na konje, a moje prve čežnje bile su čežnje za jahanjem.” Ovim rečima počinje priču o svojoj pustolovini i svom detinjstvu devetogodišnji dečak Aram iz jedne jermenske porodice.

Kako su on i njegov rođak Murad, jedne letnje noći, pred samu zoru, jahali tuđeg konja. Šta su u tom času doživeli, šta su osećali i kako su postupili, znaćeš kad pročitaš sledeći odlomak.

Jednoga od onih minulih dobrih dana kada sam imao devet godina i kada je svet bio pun veličanstvenosti kakve su se samo mogle zamisliti, i kada je život bio još čaroban i tajanstven san, moj rođak Murad, koga su svi osim mene smatrali ludim, dođe u četiri sata ujutru pred našu kuću i probudi me lupajući na prozor moje sobe.

– Arame – reče on.

Skočio sam iz kreveta i pogledao kroz prozor.

Još nije bilo svanulo, ali bilo je leto, i praskozorje koje se pomaljalo na horizontu davalo je dovoljno svetlosti da me uveri da ne sanjam. Promolio sam glavu kroz prozor i protrljao oči.

– Da – reče on na jermenskom. – To je konj. Ne sanjaš. Požuri ako hoćeš da jašeš.

Znao sam da se moj rođak Murad radovao životu više nego ma ko drugi koji je bilo kakvom greškom došao na svet, ali ovo je prevazišlo sva moja očekivanja.

Prvi razlog tome bio je što su moje najranije uspomene bile uspomene na konje, a moje prve čežnje bile su čežnje za jahanjem.

Zato je bilo divno.

Drugi razlog bio je u tome što smo bili siromašni.

Zbog toga nisam verovao svojim očima.

Mi smo bili siromašni. Novaca nismo imali. Celo naše pleme bilo je osiromašilo. Svaki ogranak porodice Garoglanijan živeo je u najneverovatnijoj i najsmušnijoj siromaštini na svetu. Niko nije mogao shvatiti, čak ni stariji iz porodice, na koji način smo mi ipak uvek dolazili do nešto malo novaca da kupimo hrane i napunimo svoje stomake. Najvažnije pri svemu tome bilo je da smo, pored svega toga, ipak bili čuveni po svom poštenju. Otprilike oko jedanaest vekova bili smo poznati po svom poštenju, čak i tada kada smo bili najbogatija porodica među ljudima, za koje smo mislili da predstavljaju ceo svet. Pre svega, bili smo ponositi, zatim poštteni i verovali smo u dobro i zlo. Niko od nas ne bi nikoga na svetu prevario, a kamoli pokrao.

Prema tome, iako sam mogao videti tako veličanstvenog konja, iako sam ga mogao tako omirisati, iako sam mogao slušati njegovo tako uzbudljivo disanje, ipak nisam mogao verovati da taj konj ima išta zajedničko sa mojim rođakom Muradom ili sa mnom, ili ma sa kojim od članova naše porodice – bilo u snu bilo na javi – zato što sam znao da ga moj rođak nije mogao kupiti, a pošto ga nije mogao kupiti, morao ga je ukrasti. Međutim, morao sam odbiti i samu pomisao da ga je on ukrao.

Nijedan član porodice Garoglanijan nije mogao biti lopov.

Iskolačio sam oči najpre na svog rođaka, a zatim na konja. Oboje je ozarivala blaga mirnoća i čudljivost, što me je, s jedne strane, očaravalo, a, s druge, plašilo.

– Murade – rekoh – gde si ukrao tog konja?

– Skoči sa prozora – reče on – ako želiš da jašeš.

Prema tome, ipak je bila istina. On je ukrao konja. To je bilo izvan svake sumnje. Došao je da me pozove da jašem ili da odbijem, prema izboru.

Ali, ipak, činilo mi se da ukrasti konja radi jahanja nije bilo isto što i ukrasti ma šta drugo, kao, na primer, novac. Koliko sam ja mogao prosuditi, možda to uopšte i nije bila krađa. Ukoliko je neko lud za konjima, kao što smo bili moj rođak Murad i ja, to nije bila nikakva krađa. Moglo bi se to smatrati krađom tek kada bismo kome ponudili konja na prodaju, što, naravno – to sam dobro znao – ne bismo nikada učinili.

– Pričekaj, samo da se obučem – rekoh.

– Dobro – reče on – samo požuri. Uskočio sam u svoje odelo.

Survah se sa prozora dole u dvorište i skočih na konja koji se nalazio pozadi moga rođaka Murada...

... Svaka porodica nosi negde u sebi neku ludu žicu, a moj rođak Murad smatran je kao prirodni potomak te lude žice našega plemena. Pre njega bio je naš ujak Kosrove, ljudina snažne glave, crne kose i najvećih brkova u San-Joakinskoj dolini, čovek preke naravi, vrlo razdražljiv i toliko nestrpljiv da je odmah svakoga prekidao u govoru sa „ne mari ništa, ne obraćaj na to pažnju”.

Bilo je sasvim svejedno šta je ko i o čemu govorio. Jednom je njegov rođeni sin Arak pretrčao osam blokova kuća da bi stigao do berbernice, gde mu je otac doterivao brkove, kako bi mu javio da mu je kuća u plamenu. Taj čovek, Kosrove, pomerio se samo u stolici i promrmljao: „Ne mari ništa, ne obraćaj na to pažnju”. Kada mu je berberin rekao: „Ali dečko reče, vaša kuća gori”, na to se Kosrove samo prodera: „Rekao sam ne mari ništa i dosta.”

Moj rođak Murad smatran je za prirodnog potomka toga čoveka, iako je Muradov otac bio Zorab, koji je bio praktičan čovek i ništa više. Eto, tako je to bilo u našem plemenu. Čovek je morao biti otac sinovog tela, ali to nije ni u kom slučaju značilo da je on u isto vreme i otac njegove naravi. Raspodela raznih vrsta naravi u našem plemenu bila je od početka vrlo čudljiva i lutalačka...

... Moj rođak Murad sjaha s konja.

– Jaši – reče.

Uzjahah i odjednom me obuže neki užasan strah. Konj se nije makao.

– Udari ga u mišić – reče moj rođak Murad – šta čekaš? Znaš da ga moramo vratiti pre nego što se iko živ probudi i izađe iz kuće.

Udarih konja u slabine. Još jednom se prope i zarza. Tada poče da juri. Ja nisam znao šta da činim. Umesto da potrči preko polja ka jarku za navodnjavanje, konj jurnu putem nadole prema vinogradima Dikrana Halabijana, gde je počeo da skače preko loza. Konj je preskočio sedam loza pre nego što sam pao s njega. Zatim odjuri dalje.

Moj rođak Murad dotrča putem.

– Ništa mi nije stalo do tebe – viknu on – ali moramo doći do konja. Ti idi onim putem, a ja ću ovuda. Ako ga uhvatiš, budi dobar prema njemu. Ja ću biti u blizini.

Ja produžih dole putem, a moj rođak Murad pođe preko polja ka jarku za navodnjavanje.

Trebalo mu je više od pola sata dok je pronašao konja i dok ga je doterao.

– U redu – reče on – penji se. Sada je ceo svet već ustao.

– Šta ćemo sada? – zapitah.

– Ili ćemo ga vratiti ili ćemo ga do sutra ujutro sakriti – reče.

Nije izgledao mnogo uzbuđen, i odmah sam znao da će ga sakriti, a ne vratiti. Na svaki način – bar za izvesno vreme.

– Gde ćeš ga sakriti? – upitah.

– Znam jedno mesto – reče.

– Koliko ima vremena otkako si ukrao ovog konja? – upitah.

Meni odjednom bi jasno da je on jutrom izjahivao već duže vremena, a da je tog jutra došao po mene samo zato što je znao koliko sam čeznuo za jahanjem.

– Ko govori o krađi konja? – reče on.

– Dobro, rekoh ja – koliko ima kako izjahuješ svakog jutra?

– Nikada pre ovog jutra nisam – reče on.

– Govoriš li istinu? – upitah.

– Razume se da ne govorim – reče on – ali ako stvar dođe na videlo, bar da znaš šta ćeš reći. Ne bih hteo da obojica ispadnemo lažovi. Sve što ti znaš, to je da smo danas počeli da jašemo.

– U redu, rekoh...

... To popodne moj ujak Kosrove svrati nama na kafu i cigarete. Sedeo je u gostinskoj sobi, srčuci i pušeci, sećajući se starog kraja. Tada dođe još jedan gost, farmer Džon Bajro, Asirac, koji je iz dosade naučio da govori jermenski. Moja majka donese gostu kafu i duvan i on je zavio cigaretu, počeo da srče kafu i da puši, i najzad, uzdahnuvši tužno, reče:

– Moga belca, koga su mi prošlog meseca ukrali, još uvek nema. Ne mogu to da razumem.

Moj ujak Kosrove postade vrlo razdražljiv i dreknu:

– Ne mari ništa. Šta znači izgubiti jednog konja? Zar mi svi nismo izgubili domovinu? Šta znači to kukanje za jednim konjem?

– Možda je to svejedno za vas koji stanujete u gradu da tako govorite – reče Džon Bajro – ali šta ću ja s mojim čezama? Šta će mi čeze bez konja?

– Nemoj da obraćaš pažnju na to – zaurla moj ujak Kosrove.

– Pešačio sam deset milja dok sam došao dovdde – reče Džon Bajro.

– Pa zašto imaš noge? – razdera se moj ujak Kosrove.

– Boli me leva noga – reče farmer.

– Ne obraćaj pažnju na to – zagrme moj ujak Kosrove.

– Taj konj me košta šezdeset dolara – reče farmer.

– Pljujem ja na novac – reče moj ujak Kosrove.

On ustade i šunjajući se napusti kuću, zalupivši za sobom gvozdenu kapiju. Moja majka je objašnjavala:

– On ima dobro srce – reče ona. – On jednostavno čezne za domovinom, a takva je ljudina.

Kada je farmer izašao, ja otrčah preko, do kuće moga rođaka Murada. On je sedeo pod breskvom, pokušavajući da namesti povređeno krilo jednog crvendaća, koji nije mogao da leti. Razgovarao je s pticom.

– Šta je? – reče on.

– Farmer Džon Bajro bio je kod nas. Posetio nas je – rekoh ja. – Hteo je svoga konja. Ti ga držiš već mesec dana. Moraš mi obećati da ga nećeš vratiti dok ne naučim da jašem.

– Treba ti godina dana da naučiš jahati – reče moj rođak Murad.

– Možemo držati konja godinu dana – rekoh ja. Moj rođak Murad skoči.

– Šta – prodera se on. – Valjda nećeš da nagovoriš jednog člana porodice Garoglanijan da krade? Konj se mora vratiti pravom vlasniku.

– Kada – upitah.

– Najdalje za šest meseci – reče on.

On baci pticu u vazduh. Ptica je uz velike napore pokušala da leti, ali je dvaput pala. Najzad ipak odlete, pravo i visoko.

Pune dve nedelje, rano svakog jutra, moj rođak Murad i ja izvodili smo konja iz staje napuštenog vinograda, gde smo ga sakrivali, jahali smo, i kad bi god došao red na mene da jašem, konj bi preskočio loze i nisko drveće, zbacio bi me i pobegao. Uprkos svemu tome, ja sam se nadao da ću naučiti da jašem kao što jaše moj rođak Murad.

Jednog jutra, kada smo bili na putu koji je vodio u napušteni Fetvadžijanov vinograd, jašuci, naiđosmo na farmera Džona Bajroa, koji je išao prema varoši.

– Pusti mene da govorim – reče moj rođak Murad – ja imam načina sa farmerima.

čeze – laka zaprežna kola na dva točka

crvendać – ptica pevačica sa crvenim vratom; gnezdo pravi u šumi; nije selica

Farmer je vrlo požudno posmatrao konja.

- Dobro jutro, sinovi mojih prijatelja – reče on. – A kako se zove vaš konj?
- Moje srce – reče moj rođak Murad na jermenskom.
- Lepo ime – reče Džon Bajro – za lepog konja. Mogao bih se zakleti da je to konj koga su mi ukrali pre nekoliko nedelja. Mogu li da mu pogledam u zube?
- Naravno – reče Murad. Farmer je posmatrao konju zube.
- Zub po zub – reče on – zakleo bih se da je to moj konj da ne poznajem vaše roditelje. Nadaleko čuveno poštenje mi je dobro poznato. Ali ovaj konj mora da je blizanac sa mojim konjem. Pokvaren čovek bi verovao više očima nego srcu. Zbogom, moji mladi prijatelji.
- Zbogom, Džone Bajro – reče moj rođak Murad.

Rano idućeg dana odvedosmo konja u vinograd Džona Bajroa i uvedosmo ga u štalu. Psi su išli za nama sa svih strana, ali nisu ni pisnuli.

- Psi – šapnuo sam rođaku Muradu – mislio sam da će lajati.
- Oni bi lajali na svakog drugog – reče on. – Znam da postupam sa psima. Moj rođak Murad obgrli konja, priljubi svoj nos uz njegove nozdrve, tiho ga potapša, i tada odosmo.

Tog istog popodneva dođe Džon Bajro sa svojim čezama u našu kuću i pokaza mojoj majci konja koji mu je bio ukraden i vraćen.

- Ne znam šta da mislim – reče on. – Konj je jači nego što je ikada bio. I mnogo življi, takođe. Hvala ti, bože.

Moј uјak Kosrove, koji je bio u gostinskoј sobi, nalјuti se i dreknu:

- Tiho, čoveče, tiho. Tvoj konj je vraćen, ne obraćaj pažnju na to.

ЛИТЕРАРНИ КУТАК

- ✿ Шта је у овом одломку посебно побудило твоју знатижељу:
 - а) догађаји и авантуре Арама и Мурада;
 - б) ликови и њихови карактери;
 - в) осећања и поступци јунака?
 Објасни свој избор.
- ✿ Како је живела породица Гарогланијан којој је Арам припадао? По чему су били познати у окружењу и даљој околини? Своје излагање поткрепи реченицама из текста.
- ✿ Арамова жеља за коњем била је јача од његовог поштења. Која би му осећања испунила душу кад би угледао коња? Да ли је Арам добро поступио што је послушао свог рођака Мурада? Чиме Арам правда своје поступке? Шта би ти урадио/ла да се нађеш у таквој ситуацији?
- ✿ Писац ти представља Мурада, једног од јунака приче и каже: *Свака породица носи у себи неку луду жицу.* Да ли је Мурад доиста луд, лудо храбар или по много чему необичан?
- ✿ Прати његов лик у даљем току приче. Које си Мурадове особине запазио/ла?

Вилијем Саројан (1908–1981), приповедач, романописац, драмски писац. Американац јерменског порекла. Најпознатија дела: *Зовем се Арам*, *Пеј зрелих крушака*, *Смели младић на лејтећем џрајезу*, *Мама, ја те волим* (приче); *Људска комедија* (роман); *Време вашеј живоша*, *Људи у њећини* (драме).

- ✿ Опиши Мурадов сусрет са фармером, његов однос према псима и црвендаћу, сцену расанка са коњем. Посебну пажњу обрати на дијалог између фармера и Мурада. Зашто Мурад каже да се „његов” коњ зове *Моје срце*? Шта му фармер одговара на то? Када је Мурад погрешно, а када је добро поступио?
- ✿ Занимљив лик у овом одломку је и Арамов ујак Косрове. По чему је овај јунак посебан:
 - а) по изгледу или
 - б) по поступцима?Окараактериши ову личност на основу дијалога са фармером. Како Косрове реагује у тешким тренуцима? Како се понаша кад чује да му кућа гори?
- ✿ Зашто је фармер дошао у Арамову кућу? Да ли је знао шта су дечаци урадили? Зашто их није пријавио властима? Зашто је добронамеран према дечацима? Којим речима им се обраћа при сусрету? Зашто се прави да није препознао свог коња? Шта је својим поступком побудио код јунака ове приче?
- ✿ Шта је, према твом мишљењу, крађа? Да ли човек може и сме да присваја оно што је туђе?
- ✿ Издвој из одломка мисли које су ти се допале. Упиши их у *Дневник читања*. Опиши неки свој доживљај из детињства.

ШКОЛА
ПЛУС
www.skolaplus.rs